

KIRJALLINEN KYSYMYS 966/2012 vp

Potilaan oikeusturva lääkärin määräämässä elvytyskiellossa

Eduskunnan puhemiehelle

Eutanasiasta, potilaan itsensä tahtomasta armo-kuolemasta, on keskusteltu viime aikoina vilkkaastikin. Tässä kysymyksessä lääkärikunta on kokolailla yksimielisesti korostanut elämän säilyttämistä ja vedonnut lääkärin valaan.

Monikaan kansalaisista ei tiedä että lääkäriellä on kuitenkin oikeus määrätä potilaalle elvytyskielto. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan Valviralle ja aluehallintovirastolle tehdyissä kanteluissa on tullut ilmi, että lääkäri on unohtanut kertoa potilaalle antamastaan elvytyskiellosta, kun potilaan omaisia ei ole paikalla. Tästä on seurannut se että omaiset eivät tiedä annetusta kiellosta, koska lääkäri ei asiasta ole informoinut ja potilas on ollut jo ymmärtämättömässä tilassa.

Kaikkein pahin virhe sattuu silloin, kun potilaan tila kohenee ja lääkäri unohtaa poistaa elvytyskiellon. Potilas lähetetään oman kunnan terveyskeskukseen elvytyskielto edelleenkin pape-reissa. Myöhemmin, ehkä pitkänkin ajan kulut-tua, sama potilas saattaa palata jonkin kohtauk-

sen saaneena samaan sairaalaan josta hänet ko-tiutettiin ja elvytyskielto on edelleen pape-reissa. Ongelmia kasaantuu myös silloin kun elvytys-kielto on asetettu pienelle lapselle tai vaikeasti muistisairaalle ihmiselle, joka ei kykene itsenäi-siin ratkaisuihin. Potilaiden ja läheisten oikeus-turva on silloin koetuksella. Asiaa on kritisoitu jo vuonna 2007 oikeusasiamiehen taholta, mutta so-siaali- ja terveysministeriö ei ole vielä kukaan saan-nut selvyyttä asiaan.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjär-jestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että terveydenhuoltojärjestelmään saadaan viipymättä toimintamalli, jolla varmis-tetaan tiedonkulku, ettei tieto elvytys-kiellosta jää pimentoon potilaalta tai hänen omaisiltaan?

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 2012

Reijo Hongisto /ps

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimit-
tanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kan-
sanedustaja Reijo Hongiston /ps näin kuuluvan
kirjallisen kysymyksen KK 966/2012 vp:

*Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että
terveydenhuoltojärjestelmään saadaan
viipymättä toimintamalli, jolla varmis-
tetaan tiedonkulku, ettei tieto elvytys-
kiellosta jää pimentoon potilaalta tai
hänen omaisiltaan?*

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Terveys- ja hyvinvointilain 27 §:n 1 momentin mukaan potilaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tämä sääntö ilmaistaan esimerkiksi potilaan ase-
masta ja oikeuksista annetussa laissa (ns. potilas-
laki) toteamalla, että potilasta on hoidettava yh-
teisymmärryksessä hänen kanssaan. Potilaan tah-
dolla on suuri merkitys myös hänen potilastieto-
jensa käsittelyyn liittyen antamiensa suostumus-
ten ja tekemiensä kieltojen muodossa.

Jos täysi-ikäinen potilas ei mielenterveyden
häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun synn-
yn vuoksi pysty itse päättämään hoidostaan, poti-
laan laillista edustajaa taikka lähiomaista tai
muuta läheistä on lain mukaan ennen tärkeän hoi-
topäätöksen tekemistä kuultava sen selvittämi-
seksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan
tahtoa. Jos tästä ei saada selvitystä, potilasta on
hoidettava tavalla, jota voidaan pitää hänen hen-
kilökohtaisen etunsa mukaisena. Lapsen laillisia
edustajia ovat hänen huoltajansa ja esimerkiksi
vaikeasti muistisairaalla henkilöllä saattaa olla
edunvalvoja.

Terveys- ja hyvinvointilain 27 §:n 2 momentin mukaan potilaan yksilölliseen tilanteeseen ja lää-
ketieteelliseen hyötyjen ja haittojen arviointiin.

ten potilastietojen suojaamisesta sivullisilta,
myös tiedon kulusta yksikön sisällä lain ja poti-
laan sen nojalla antamien suostumusten tai teke-
mien kieltojen asettamisessa puitteissa. Tiedon
kulkua terveydenhuollon toimintayksiköiden vä-
lillä on pyritty parantamaan esimerkiksi tervey-
denhuoltolakiin otetulla sairaanhoitopiirin
alueen kunnallisia terveydenhuollon toimintayk-
siköitä koskevalla säännöksellä yhteisestä poti-
lastietorekisteristä. Terveys- ja hyvinvointilain
valtakunnallinen tietojärjestelmähanke on parhaillaan
käynnissä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas-
tietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa
säädetään potilaan tiedonhallintapalvelusta, jo-
hon voidaan tallettaa potilaan terveyden- ja sai-
raanhoitoonsa liittyen antamia tahdonilmaisuja.
Tällainen tahdonilmaisuus voi olla esimerkiksi
kielto elvyttää potilasta tietyssä tilanteessa.

Elvytyksestä ja tehohoidosta pidättäytyminen
ovat Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisukäy-
tännössään toteamalla tavalla potilaslaissa tar-
koitettuja tärkeitä hoitopäätöksiä, joiden on pe-
rustuttava ymmärrettävään tietoon ja jotka on
tehtävä yhteisymmärryksessä potilaan itsensä, tai
hänen ollessaan itse kykenemätön tekemään hoi-
toaan koskevia ratkaisuja, lapsen huoltajan tai
potilaan muun laillisen edustajan kanssa. Näin on
varsinkin silloin, kun ratkaisu elvyttämättä jättä-
misestä perustuu lääkärin potilaan osalta käytet-
ävissä olevia hoitovaihtoehtoja koskevaan har-
kintaan eikä esimerkiksi potilaan omaan tahdon-
ilmaisuun. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta,
jossa potilasta hoitava lääkäri katsoo, että kyse ei
enää ole potilaan paranemiseen tai kuntoutumi-
seen tähtäävästä vaan pelkästään kärsimyksiä lie-
vittävästä hoidosta. Näiden ratkaisujen tulee pe-
rustua potilaan yksilölliseen tilanteeseen ja lää-
ketieteelliseen hyötyjen ja haittojen arviointiin.

Hoidon rajaamista, kuten elvytyskieltoa, koskevan ratkaisun sisältö ja kesto tulee kirjata potilasasiakirjoihin niin tarkasti, ettei päätöksen sisällöstä ja laajuudesta jää epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta.

Oikeusasiamiehen esille tuomat, myös tämän kirjallisen kysymyksen yhteydessä viitatus potilaslain sanamuodon tarkentamiseen liittyvät näkemykset otetaan huomioon lainsäädäntöä uudis-

tettaessa. Voimassa olevassa muodossaankin potilaslaki mahdollistaa kuitenkin potilaan hoidon järjestämisen siten, että tieto merkittävistä potilaan hoitoa koskevista ratkaisuista, kuten elvytyskiellosta, välittyy hänen edustajilleen tai omaisilleen ja läheisilleen silloin, kun heillä on lain mukaan oikeus osallistua potilaan hoitoa koskevien ratkaisujen tekemiseen.

Helsingissä 3 päivänä tammikuuta 2013

Peruspalveluministeri Maria Guzenina-Richardson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 966/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Reijo Hongisto /saf:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att se till att det inom hälso- och sjukvårdssystemet utan dröjsmål införs en handlingsmodell för att säkerställa informationsgången så att information om återupplivningsförbud inte mörkas för patienten eller hans eller hennes anhöriga?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Respekt för patientens självbestämmanderätt är en stark huvudregel inom hälso- och sjukvården. Regeln framgår exempelvis av lagen om patientens ställning och rättigheter (den så kallade patientlagen) genom att det slås fast att vården och behandlingen ska ges i samförstånd med patienten. I form av de samtycken och förbud som patienten ger har patientens vilja stor betydelse också när det gäller behandlingen av hans eller hennes patientuppgifter.

Om en patient som har uppnått myndighetsåldern på grund av mental störning eller psykisk utvecklingsstörning eller av någon annan orsak inte kan fatta beslut om vården eller behandlingen, gäller enligt lagen att hans eller hennes lagliga företrädare, en nära anhörig eller någon annan närstående person ska höras före ett viktigt vårdbeslut i avsikt att utreda hurdan vård som bäst motsvarar patientens vilja. Om detta inte kan utredas, ska patienten vårdas på ett sätt som kan anses vara förenligt med hans eller hennes bästa. Ett barns lagliga företrädare är barnets vårdnads-

havare, och exempelvis en allvarligt minnessjuk kan ha en intressebevakare.

En verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården ska inte bara se till att sekretessbelagda och känsliga patientuppgifter skyddas för insyn av utomstående utan också sörja för informationsgången inom enheten i enlighet med lag och enligt de samtycken eller förbud som patienten gett med stöd av lag. Man har försökt förbättra informationsgången mellan verksamhetsenheterna inom hälso- och sjukvården till exempel genom att i hälso- och sjukvårdslagen ta in bestämmelser om registret över patientuppgifter vilka gäller för kommunala verksamhetsenheter inom hälso- och sjukvården inom området för ett sjukvårdsdistrikt. Ett riksomfattande projekt för informationssystem inom hälso- och sjukvården pågår som bäst. I lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården finns bestämmelser om patientens informationshanteringstjänst. I informationshanteringstjänsten kan man lagra patientens viljeyttringar som hänför sig till hans eller hennes hälso- och sjukvård. En sådan viljeyttring kan gälla till exempel förbud mot att återuppliva patienten i en viss situation.

Beslut om att avstå från återupplivning och intensivvård är på det sätt som Riksdagens justitieombudsman slagit fast i sin avgörandepraxis sådana viktiga vårdbeslut enligt patientlagen som ska basera sig på begriplig information och fattas i samförstånd med patienten själv eller, om patienten inte själv kan besluta om vården eller behandlingen, med barnets vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare för patienten. Så förhåller det sig i synnerhet när beslutet om att avstå från att återuppliva baserar sig på läkarens prövning av disponibla vård- och behandlingsal-

alternativ för patienten och inte på till exempel patientens viljeyttring. Det kan handla om exempelvis en situation där den behandlande läkaren anser att det inte längre är frågan om vård eller behandling med sikte på att patienten ska tillfriskna eller rehabiliteras utan enbart om vård och behandling för att lindra lidandet. Avgörandena ska utgå från patientens individuella situation och bedömning av medicinska för- och nackdelar.

Innehållet i ett beslut om begränsning av vården, såsom ett återupplivningsförbud, och hur länge det gäller ska dokumenteras i journalhandlingarna så noggrant att det inte uppstår några

oklarheter eller tolkningsmöjligheter i fråga om innehållet i och omfattningen av beslutet.

De synpunkter som gäller precisering av ordalydelsen i patientlagen som justitieombudsmannen fört fram och som också åberopats i motiveringen till det skriftliga spörsmålet kommer att beaktas när lagstiftningen ses över. Även i gällande lydelse medger patientlagen trots allt att vården av patienten ordnas så att information om viktiga avgöranden som rör vården, exempelvis återupplivningsförbud, förmedlas till patientens företrädare eller anhöriga och närstående i sådana fall då dessa enligt lag har rätt att delta i avgöranden som gäller vården av patienten.

Helsingfors den 3 januari 2013

Omsorgsminister Maria Guzenina-Richardson